

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни  
**“Екологічний аудит”**


Одеса-2014


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять  
з дисципліни “Екологічний аудит ”

Спеціальність «Екологія»  
Освітньо-професійна програма «Екологічний контроль і аудит»

„Затверджено”  
на засіданні групи забезпечення спеціальності  
Протокол № 4 від «14» 12 2020р.  
Голова групи  Чугай А.В.

«Затверджено»  
на засіданні кафедри  
екологічного права і контролю  
Протокол № 5 від «14» 12 2020р.  
В.о. зав. кафедри  Владимірова О.Г.,

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Екологічний аудит” для студентів що навчаються за спеціальністю 101 «Екологія», освітньо-професійна програма «Екологічний контроль і аудит»./ Тимощук М.О. – Одеса, ОДЕКУ, 2020.

## ЗМІСТ

Передмова	5
Тема №1 «Складання інформаційного запиту для формування завдання на проведення екологічного аудиту»	7
Тема №2 «Складання договору на проведення екологічного аудиту»	10
Тема №3 «Підготовка переліку питань для опитувальника з урахуванням специфіки діяльності об'єкту аудиту»	15
Рекомендована література	17
Додаток 1	18
Додаток 2	21

## ПЕРЕДМОВА

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Екологічний аудит» розроблені відповідно до положень Закону України «Про екологічний аудит», Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою забезпечення врахування екологічних вимог у процесі приватизації», Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», інших нормативно-правових актів України, державних стандартів України ДСТУ ISO 19011-2012 «Керівництво щодо аудитів систем менеджменту», ДСТУ ISO 14001:2006 і ДСТУ ISO14004:2006 «Системи екологічного керування», ISO 14015:2005 «Екологічне оцінювання виробничих об'єктів та організацій», з врахуванням Рекомендацій Світового Банку та положень Протоколу екологічного аудиту Європейського Банку Реконструкції та Розвитку.

Головною метою екологічного аудиту є забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Основними завданнями екологічного аудиту є: збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкту екологічного аудиту; встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства; оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стану навколишнього природного середовища; оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту.

Відповідно до ст.3 Закону України «Про екологічний аудит» суб'єктами екологічного аудиту є: замовники і виконавці екоаудиту.

Виконавцем екоаудиту може бути юридична чи фізична особа (екологічний аудитор), кваліфікована для здійснення екологічного аудиту.

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про екологічний аудит» виконавець екологічного аудиту має право самостійно визначати форми і методи екологічного аудиту.

Замовниками екологічного аудиту можуть бути зацікавлені центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші юридичні, а також фізичні особи (далі – Замовник). Замовник аудиту може укласти договір про проведення екологічного аудиту як з юридичними, так і з фізичними особами, сертифікованими для здійснення екологічного аудиту відповідно до вимог Закону України «Про екологічний аудит» (далі – Виконавець).

Здійснення аудиту характеризується застосуванням ряду принципів, які допомагають щоб аудит був результативним і надійним засобом підтримки політики керівництва та його засобом контролю. До принципів аудиту можна віднести наступні:

- а) дотримання етичних норм;
- б) чесність у поданні результатів;
- в) належна професійна ретельність;
- г) конфіденційність;
- д) незалежність;
- є) підхід, що базується на доказі.

Метою викладання дисципліни є знайомство студентів з методами і формами проведення екологічного аудиту.

При вивчанні дисципліни студенту належить опанувати відповідну сукупність знань, вмінь та навичок. В наслідок вивчення дисципліни студент повинен:

#### ***Знати***

- Міжнародні стандарти ISO серії 14000 та державний стандарт ДСТУ ISO 19011:2003;
- Принципи здійснення екологічного аудиту;
- Порядок проведення екологічного аудиту;
- Послідовність виконання робіт з управління програмою аудиту;
- Права та обов'язки екологічного аудитора;

#### ***Вміти***

- Аналізувати документацію об'єкта екологічного аудиту, для визначення відповідності задокументованої системи критеріям аудиту;
- Складати план екологічного аудиту;
- Готувати робочі документи;
- Проводити попередні та заключні наради;
- Готувати висновки аудиту;
- Складати звіти з проведення екологічного аудиту.

Метою методичних вказівок є допомога студентам в підготовці до практичних занять. Для цього по кожній темі практичних занять наведено теоретична частина, та надані контрольні запитання для самоконтролю рівня підготовки до занять. Після виконання практичних завдань студент повинен вміти складати інформаційний запит для формування завдання на проведення екоаудиту, складати договір на проведення екоаудиту, підготувати перелік питань для опитувальника, скласти звіт про екоаудит.

# ТЕМА №1 «СКЛАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАПИТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗАВДАННЯ НА ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ»

## 1 ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Екологічний аудит є невід'ємною складовою Системи екологічного керування.

Для успішного проведення екоаудиту та одержання від нього корисних результатів слід дотримуватись таких вимог:

- Предмет екоаудиту та учасники, які відповідають за нього, повинні бути чітко визначені і зафіксовані в документах;
- Проведення екоаудиту має підтримуватись вищим керівництвом підприємства, готовим адекватно відреагувати на всі недоліки, виявлені при проведенні аудиту;
- Необхідно мати вірогідну і достатню за обсягом інформацію щодо предмета екоаудиту<sup>4</sup>
- Група екоаудиторів повинна одержати відповідні повноваження, ресурси та підготовку для належного виконання дорученої роботи;
- Слід бути впевненими, що проведення екоаудиту матиме підтримку з боку виробничого персоналу підприємства, на якому проводився екоаудит.

Лише після того, як керівник групи аудиторів (провідний аудитор), провівши консультації з замовником, впевниться в додержанні цих вимог, можна розпочинати екоаудит.

### 1.1 Підготовка до здійснення екологічного аудиту

Організація яка потребує проведення екоаудиту, повинна розробити програму аудиту, яка здатна визначити результативність системи екоменеджменту об'єкта аудиту. Вище керівництво повинно забезпечити встановлення цілей аудиту, критеріїв аудиту та призначити одну чи декількох компетентних осіб для управління програмою аудиту.

Програмою аудиту необхідно охопити інформацію та ресурси необхідні для результативності, ефективної організації і проведення аудиту у встановлені строки.

Програма екологічного аудиту повинна містити наступні складові;

- мета аудиту;
- обсяг аудиту;
- методики проведення аудиту;

- критерії аудиту;
- формування групи аудиту;
- необхідні ресурси, в тому числі витрати на відрядження і проживання;
- процеси вирішення питань відносно конфіденційності, захисту інформації, гігієни і охорони праці, тощо.

Виконавець екологічного аудиту повинен:

а. Спільно із Замовником визначити можливості здійснення аудиту, зокрема, узгодити терміни проведення аудиту, вартість робіт, доступ до об'єктів та інформації, дотримання техніки безпеки під час здійснення екологічного аудиту, питання конфіденційності, тощо;

б. Надіслати до Замовника аудиту Інформаційний запит для формування завдання на проведення екологічного аудиту (зразок інформаційного запиту наведено в Додатку 1);

в. Спільно із Замовником визначити і узгодити сферу аудиту, форму, мету і завдання, критерії аудиту. У разі необхідності, конкретизувати завдання екологічного аудиту, виходячи з потреб Замовника і характеру діяльності об'єкту екологічного аудиту;

г. На підставі отриманого завдання підготувати та укласти з Замовником договір на проведення екологічного аудиту з необхідними додатками (зразок договору наведено в Додатку 2);

д. При необхідності визначити спеціалізовану(ні) організацію(ї), що здійснюватиме(муть) польові (лабораторні) дослідження та укласти з нею (ними) відповідний договір;

е. Призначити керівника групи з екологічного аудиту, якщо виконавцем екологічного аудиту є юридична особа.

Керівник групи екологічного аудиту повинен:

а. Налагодити попередній зв'язок з об'єктом аудиту;

б. Підготувати перелік додаткових питань опитувальника, з урахуванням специфіки діяльності об'єкту аудиту;

в. Підготувати план проведення екологічного аудиту;

г. Визначити:

- склад групи з екологічного аудиту;
- наявність інших компетентних аудиторів та експертів, яких можна залучити до проведення аудиту в разі необхідності;
- робочі завдання для членів групи з екологічного аудиту;
- методики аудиту;
- фінансові ресурси, необхідні для підготовки та здійснення екологічного аудиту;
- час на поїздки, проживання та інші обумовлені потреби виконавців аудиту;



д. Підготувати робочі документи, необхідні для реєстрування інформації в ході аудиту;

е. Узгодити з Замовником орієнтовний обсяг звіту та кількість додатків;

ж. Проаналізувати вихідну інформацію щодо об'єкту екологічного аудиту (факти щодо попередньої діяльності на території об'єкту аудиту, географічні, геологічні дані, карти, космічні знімки, тощо).

## ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1. Отримати у викладача характеристику об'єкту екологічного аудиту.

2. Підготувати Інформаційний запит для формування завдання на проведення екологічного аудиту на об'єкті (зразок інформаційного запиту наведено в Додатку 1);

### Питання для самоконтролю

1. Принципи екологічного аудиту.
2. Хто може бути виконавцем екоаудиту?
3. Хто може бути замовником екоаудиту?
4. Хто розробляє програму екоаудиту і що вона повинна в собі містити?
5. Що повинен зробити виконавець екоаудиту до початку проведення аудиту?

## ТЕМА №2 «СКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ НА ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ

### ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Договір на проведення екоаудиту є основним документом, який засвідчує факт досягнення домовленості між замовником та виконавцем про проведення аудиторської перевірки.

Договір документально підтверджує, що сторони прийшли до згоди з усіх моментів, обумовлених у договорі. Для того, щоб уникнути неправильного розуміння сторонами взятих на себе обов'язків, умов їх виконання та прийнятого ступеня відповідальності, необхідно максимально ясно обумовити у договорі усі суттєві аспекти взаємовідносин, які виникають у зв'язку з укладанням договору.

Укладенню договору повинен передувати обмін листами між аудитором та клієнтом (замовником). Клієнт надсилає до аудиторської фірми листа з проханням про проведення екоаудиту, у якому вказує мету проведення аудиту й задачі, які необхідно вирішити у процесі екоаудиту, бажаний масштаб аудиторської перевірки. Лист-відповідь аудитора підтверджує його згоду з поставленою задачею, масштабом екоаудиту і може містити положення, які стосуються ступеня відповідальності аудитора перед клієнтом, форми подання звіту аудитора та його висновків, та інші моменти, про які аудитор вважає необхідним домовитися до початку роботи. Надсиланню листа-відповіді може передувати етап обстеження об'єкта екоаудиту з метою визначення обсягів роботи, якщо аудитор вважатиме за необхідне проведення такого обстеження.

Після обміну листами та на їхній основі складається договір на проведення екоаудиту. Листи можуть бути додатком до договору, якщо це буде обумовлено умовами договору.

### **Зміст договору**

Детальний зміст договору на проведення екоаудиту може бути різним в залежності від конкретної ситуації, проте існує ряд моментів, які у будь-якому випадку повинні знайти відображення у договорі. В договорі обов'язково повинні бути обумовлені наступні положення:

- мета екоаудиту;
- масштаб екоаудиту, включаючи посилання на діюче законодавство, стандарти, нормативи та інші аналогічні документи (поняття

масштабу аудиту включає в себе необхідний обсяг та глибину перевірки; склад, кількість і обсяг аудиторських процедур);

- можливість доступу до будь-яких записів, документації та іншої інформації, замовленої у зв'язку з екоаудитом;
- відповідальність керівництва підприємства, яке перевіряється, за надану екоаудиторам інформацію (при необхідності обумовлюється вимога про одержання від керівництва підприємства, яке перевіряється, письмового підтвердження, яке стосується наданої інформації);
- умови відповідальності за залишки від першого проведення аудиту, якщо попередні перевірки виконувались іншим екоаудитором;
- вказівка на те, що у зв'язку з визначенням суті перевірки та інших властивих екоаудиту обмежень, існує можливість і навіть імовірність того, що будь-які, навіть суттєві помилки, можуть залишитись невиявленими;
- форма, у якій замовнику буде видана інформація про результати проведеної екоаудитором роботи (обсяг і перелік переданої замовнику документації).

Крім того, до договору можуть бути включені такі положення:

- угоди, які стосуються планування екоаудиту;
- угоди, які стосуються залучення до перевірки інших екоаудиторів та експертів з деяких аспектів екоаудиту;
- угоди, які стосуються залучення до перевірки внутрішніх екоаудиторів та іншого персоналу клієнта;
- порядок розрахунків за виконання робіт по проведенню екоаудиту;
- будь-які можливості обмеження аудиторського зобов'язання;
- посилання на будь-які додаткові угоди між екоаудитором та клієнтом.

### **Структура договору**

Детальна структура договору може бути різною в залежності від типу екоаудиту, проте його форма в цілому повинна відповідати загальноприйнятій формі складання договорів. У преамбулі договору після зазначення новизни та номера договору, місяця й дати його підписання, повинні бути приведені назви сторін, які склали договір (замовник та виконавець), та прізвища посадових осіб, які підписали договір від імені кожної сторони.

Розділ "Предмет договору" повинен містити назву аудиторської послуги, мету екоаудиту й характеристику масштабу екоаудиту.

Розділ "Зобов'язання сторін" повинен містити перелік та характеристику зобов'язань, які бере на себе кожна з сторін.

При цьому, перелік зобов'язань замовника повинен містити наступні положення:

- надання екоаудиторам можливості доступу до будь-яких записів, технологічних процесів, об'єктів, документації та іншої інформації, яка необхідна у зв'язку з екоаудитом;
- відмова від будь-яких дій, які здійснюються з метою виявлення впливу на думку екоаудитора;
- зобов'язання по прийому й фінансуванню робіт;
- інші зобов'язання.

Перелік зобов'язань екоаудитора повинен містити:

- дотримання умов конфіденційності інформації та інших принципів екоаудиту;
- опис форми, в якій замовнику буде надаватися інформація про результати проведеної екоаудитором роботи (обсяг та склад переданої замовнику документації);
- дотримання вимог до якості у відповідності до стандартів та норм екоаудиту, законодавчих актів та інших (вказати, яких саме) критеріїв;
- своєчасне інформування замовника щодо недоцільності подальшого виконання екологічного аудиту;
- інші зобов'язання.

Розділ "Порядок здавання та прийому робіт" повинен містити перелік, характеристику та послідовність процедур, які виконуються сторонами при передачі результатів роботи, а також умови та порядок оформлення відмови замовника від прийому виконаної роботи.

Розділ "Термін виконання робіт" повинен містити відомості про тривалість виконання роботи, дати її початку та закінчення, а також термін надання результатів виконаної роботи.

Розділ "Вартість робіт та порядок розрахунків" містить відомості про розмір та порядок оплачування за виконання робіт.

Розділ "Відповідальність сторін" містить умови відповідальності кожної сторони (які саме випадки спричиняють притягнення до відповідальності і в якому вигляді передбачена відповідальність). Доцільно також обумовити аспекти, за які не несе відповідальність та чи інша сторона. В умовах відповідальності замовника повинні міститися положення:

- відповідальність за достовірність наданої екоаудиторам інформації;
- відповідальність за виявлені відхилення та порушення, за результати природоохоронної діяльності та звітність по них;
- відповідальність у випадку невиконання рекомендацій екоаудитора;

- відповідальність за невиконання зобов'язань прийому та оплачування робіт;
- інші види й умови відповідальності.

В умовах про відповідальність виконавця повинні міститися положення:

- відповідальність за якість виконаних робіт;
- відповідальність за дотримання термінів робіт;
- відповідальність за дотримання принципів екоаудиту при виконанні робіт;
- інші види й умови відповідальності.

В цьому ж розділі обумовлюється відповідальність за залишки від першого проведення екоаудиту, якщо попередні перевірки виконувались іншим екоаудитором. В даному розділі повинна також міститися вказівка на строк дії відповідальності.

Розділ "Строк дії договору" містить вказівку на дати початку та закінчення дії договору.

Розділ "Реквізити сторін" містить юридичні адреси та платіжні реквізити кожної сторони.

Розділ "Особливі умови" містить положення, які сторони вважають за необхідне обумовити, і які не знайшли відображення в попередніх розділах договору. Тут, зокрема, повинні бути визначені наступні положення:

- вказівка на те, що у зв'язку з визначенням суті перевірки та інших притаманних екоаудиту обмежень, існує можливість і навіть імовірність того, що будь-які, навіть суттєві помилки, можуть залишитися невиявленими;
- умови відмови виконавця від продовження робіт на будь-якій її стадії;
- умови продовження терміну виконання робіт;
- посилання на будь-які додаткові угоди до даного договору, а також на додатки до договору;
- порядок розв'язання суперечливих питань по даному договору;
- інші умови.

### **Додаток до договору**

Окремі положення договору можуть пояснюватися додатковими документами (додатками до договору). Наприклад, терміни виконання робіт можуть регламентуватися календарним планом робіт; розмір та порядок оплачування — протоколом узгодження договірної ціни та ін.

У цьому випадку в тексті договору робиться посилання на ці документи й вказується, що вони є невід'ємним додатком до договору. Склад та зміст додатків можуть бути різними у залежності від конкретної ситуації.

## ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

- 1.. Отримати у викладача характеристику об'єкту екологічного аудиту.
2. Підготувати договір на проведення екологічного аудиту з необхідними додатками (зразок договору наведено в Додатку 2).

### Питання для самоконтролю

1. Що обов'язково повинно бути обумовлено в договорі на проведення екологічного аудиту?
2. Структура договору.
3. Що повинен містити розділ «Предмет договору»?
4. Які забор'язання повинне брати на себе замовник екоаудиту?
5. Які забор'язання повинне брати на себе виконавець екоаудиту?
6. За що бере на себе відповідальність замовник екоаудиту?
7. За що бере на себе відповідальність виконавець екоаудиту?
8. Які положення можуть міститися у розділі «Особливі умови»?

## ТЕМА №3 ПІДГОТОВКА ПЕРЕЛІКУ ПИТАНЬ ДЛЯ ОПИТУВАЛЬНИКА З УРАХУВАННЯМ СПЕЦИФІКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄКТУ АУДИТУ

### ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

За останні роки в розвинутих країнах з ринковою економікою все більшу увагу привертає проблема відповідальності та витрат, пов'язаних з володінням забрудненою землею. Тому при зміні власника або при вирішенні питання про інвестиції стає дуже актуальним завданням мінімізація ризиків, що виникають внаслідок недостатньої інформованості щодо екологічного стану відповідної земельної ділянки.

Процес збирання екологічної інформації в різних країнах називають по-різному: інспектування ділянки, оцінка ділянки, характеристика ділянки, аудит власності, історичний аудит та ін. З метою уніфікації термінології, що використовується, в США, Канаді та інших країнах для процедури первинної оцінки екологічного стану земельної ділянки (з усіма спорудами на ній) було прийнято термін "transaction screen", який українською мовою було перекладено як "екологічна експрес-оцінка ризиків" або "інвестиційний аудит".

Така експрес-оцінка ризиків є першим кроком на шляху до отримання повного уявлення щодо екологічного стану земельної ділянки і, частіше за все, вона приймає форму питальника щодо поточного та минулого стану діяльності на цій ділянці, яка спроможна тим чи іншим шляхом вплинути на стан довкілля.

Запитання формулюють так, щоб на них можна було дати просту відповідь типу: "так", "ні", "немає даних". Зразок такого опитування наводиться нижче.

*Запитання 1. Чи мало місце використання, виробництво або зберігання значних обсягів небезпечних хімікатів на ділянці, яку займає підприємство?*

*Запитання 2. Чи не розміщувалися виробничі відходи в межах ділянки підприємства або поблизу?*

*Запитання 3. Чи існують на ділянці підземні чи наземні резервуари або трубопроводи?*

*Запитання 4. Чи є якісь свідчення або письмові дані про витіки з них?*

*Запитання 5. Чи є якісь ушкодження рослинності на ділянці. причини яких не з'ясовано?*

*Запитання 6. Чи існують якісь плями (або знебарвлення) нез'ясованого походження на поверхні ґрунту або споруд?*

*Запитання 7. Чи помітна плівка нафтопродуктів на водних поверхнях в межах ділянки або поблизу?*

*Запитання 8. Чи існує якесь устаткування поблизу ділянки підприємства, яке може створювати ризик для здоров'я людей або для стану довкілля, пов'язаний з поточною або минулою діяльністю?*

*Запитання 9. Чи входять до складу обладнання або споруд на ділянці небезпечні матеріали, наприклад, поліхлоровані біфеніли або азбест?*

*Запитання 10. Чи використовують підземні води сусідні мешканці?*

*Запитання 11. Чи потрапляють підземні води у поверхневі води, що розташовані поблизу?*

*Запитання 12. Чи були скарги на небажаний вплив діяльності на земельній ділянці на стан довкілля за останні три роки?*

*Запитання 13. Чи мали місце порушення природоохоронного законодавства на виробничій ділянці за останні три роки?*

Аналіз відповідей на запитання можна провести шляхом визначення сумарної кількості балів, які проставляються за кожну відповідь за таким правилом: відповідь "так" — 2 бали, відповідь "немає даних" — 1 бал, відповідь "ні" — 0 балів. Чим більшою буде сума балів, тим вище буде ризик і тим загальнішою стає необхідність глибокого вивчення екологічного стану ділянки з залученням фахівців у галузі охорони довкілля. При сумі балів, що дорівнює або перевищує 50% від максимально можливої, величину ризиків слід вважати високою. В цьому випадку для одержання більш обґрунтованої інформації щодо можливих ризиків доцільно провести оцінку екологічного стану ділянки.

При проведенні екологічного аудиту системи екологічного керування запитання опитувальника формулюються на підставі відповідних стандартів: ДСТУ ISO14001:2006 і ДСТУ ISO 14004:2006.

## ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1. Отримати у викладача характеристику об'єкту екологічного аудиту.

2. Підготувати перелік питань по одній з сфер впливу діяльності підприємства на стан навколишнього природного середовища.

3. Оформити опитувальник з урахуванням специфіки діяльності об'єкту аудиту.

### Питання для самоконтролю

1. Як формулюються запитання для опитувальника?
2. Як проводиться аналіз відповідей на запитання опитувальника ?
3. В якому випадку величину ризиків слід вважати високою?
4. Вимоги яких стандартів слід враховувати при складанні опитувальника при проведенні аудиту системи екоменеджменту?



## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

*(нормативно-правові документи треба використовувати з урахуванням змін. Режим доступу до електронного ресурсу – zakon.rada.gov.ua)*

### Основна література:

1. Кольга В.Д., Парпалига М.Д. Аудит в Україні. – К.: Вид-во «Літера», 1998. – 365с.
2. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М. і др. Екологічний аудит. Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту. – К.: Символ-Т, 1997. – 221 с.
3. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. Екологічний аудит. – К.: Вища школа, 2000. – 344 с.: іл.
4. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За редакцією В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – с.275- 298.
5. Методичні рекомендації щодо підготовки, здійснення та оформлення звіту про екологічний аудит. / Центр екологічного консалтингу та аудиту Мінприроди України . 2006р. – Режим доступу – ecolabel.menr.gov.ua
6. Тимошук М.О. Екологічний аудит. Конспект лекцій Одеса – 2016р. – 85с. [www.library-odeku.16mb.com](http://www.library-odeku.16mb.com)

### Нормативно-правові документи зі змінами на рік навчання:

7. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991р. №1264-ХІІ. <http://rada.gov.ua>
8. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004р. №1864-ІУ. <http://rada.gov.ua>
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою забезпечення врахування екологічних вимог у процесі приватизації» від 24.06.2004р. №1863- ІУ. <http://rada.gov.ua>
10. ДСТУ ISO 19011-2012 Настанови щодо аудиту систем менеджменту. Київ: Держспоживстандарт України, 2012.
11. ДСТУ ISO 14001:2004 Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування. Київ: Держстандарт України. 2004.
12. ДСТУ ISO 14004:2004 Системи управління навколишнім середовищем. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення. Київ: Держстандарт України. 2004.
13. Наказ Мінприроди України від 29.01.2007р. №27 «Про затвердження Положення про сертифікацію екологічних аудиторів». <http://rada.gov.ua>
14. [www.library-odeku.16mb.com](http://www.library-odeku.16mb.com)

## ДОДАТОК 1

### Інформаційний запит для формування завдання та здійснення екологічного аудиту

Загальна інформація про об'єкт екологічного аудиту	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Довідка з єдиного державного реєстру підприємств та організацій України;</li> <li>- Брошури, рекламні буклети про діяльність підприємства;</li> <li>- Коротке резюме про поточну діяльність, включаючи спрощену схему/ характеристику процесу виробництва, інформацію про сировину, матеріали і готову продукцію;</li> <li>- Коротка характеристика транспортного господарства;</li> <li>- Карта –схема розміщення підприємства;</li> <li>- Контактна інформація про керівництво та уповноважених осіб з питань охорони навколишнього природного середовища об'єкту екологічного аудиту.</li> </ul>	<p>Надаються копії документів, брошури, буклети, текстова інформація, список керівництва, та уповноважених осіб (ПІБ, номери телефонів та ін.)</p>
Розташування підприємства та його історія	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Карта розташування підприємства (з зазначенням селітебної зони, сусідніх промислових підприємств, річок, санітарних зон та ін.);</li> <li>- Екологічні вимоги зазначені в договорах оренди;</li> <li>- Коротке резюме про історію підприємства (створення компанії, види попередньої діяльності та ін.);</li> <li>- Коротке резюме про інженерно-геологічні дослідження території підприємства.</li> </ul>	<p>Надаються копії документів, контрактів, текстова інформація</p>
Екологічне управління	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Документи, що відображають персональну відповідальність за екологічні питання на підприємстві;</li> <li>- Документи з системи екологічного управління (екологічна політика, мета, завдання);</li> <li>- Екологічні процедури та інструкції;</li> <li>- Документація щодо навчання персоналу, результати інспекцій; висновки державної екологічної експертизи і ОВНС;</li> <li>- Звіти про раніше проведені екологічні аудити.</li> </ul>	<p>Надаються накази, інструкції, текстова інформація, копії документів</p>
Викиди в атмосферне повітря	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Схема підприємства із зазначенням джерел викидів в атмосферне повітря та дані про встановлене природоохоронне обладнання;</li> <li>- Інвентаризація джерел викидів, дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;</li> <li>- Опис обладнання по контролю за забрудненням атмосферного повітря (фільтри, циклони та ін.);</li> <li>- Дозволи на викиди в атмосферне повітря ;</li> <li>- Документація з моніторингу викидів в атмосферне повітря (дані моніторингу, протоколи перевірок та ін.);</li> <li>- Статистична звітність за поточний і два попередні роки.</li> </ul>	<p>Надаються схеми, інструкції, текстова інформація, копії документів, статистична звітність</p>

Продовження додатку 1

Водоспоживання та водовідведення	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Схема каналізації (місцезнаходження сепараторів, маслоуловлювачів, точок з'єднання з муніципальною системою каналізації, точок скиду в поверхневі водотоки, контрольних колодязів, розташування джерел підземного водозабору і водовідводів, споруд з очищення стічних вод, систем протипожежних резервуарів, тощо);</b></li> <li>- Опис обладнання для очистки стічних вод (станція біологічної очистки, сепаратори для відділення нафтопродуктів та ін.);</li> <li>- <b>Дозвіл на забір підземних вод, дозвіл на скид стічних вод;</b></li> <li>- <b>Документація з моніторингу стічних вод;</b></li> <li>- <b>Статистична звітність за поточний і два попередні роки..</b></li> </ul>	<p>Надаються схеми, інструкції, текстова інформація, копії документів, статистична звітність</p>
Зберігання та поводження з нафтопродуктами та іншими хімічними речовинами	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Схема підприємства, на якій зазначені :</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Склади (небезпечних речовин, розчинників, мінеральних мастил, підземні резервуари, резервуари для сипучих матеріалів, ємкості та резервуари, що використовуються в виробничих процесах, тощо);</li> <li>▪ Наземні і підземні трубопроводи (наприклад, постачання палива для котелень);</li> <li>▪ Об'єкти, де в процесі виробництва використовуються небезпечні речовини;</li> </ul> </li> <li>- Опис складських приміщень, з зазначенням:           <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Об'ємів, вмісту і віку резервуарів;</b></li> <li>▪ Матеріалів та конструкцій резервуарів (подвійні стіни, катодний захист, та ін.);</li> <li>▪ Робочих інструкцій щодо заповнення, опорожнення та перевірки резервуарів;</li> </ul> </li> <li>- <b>Дозвіл на поводження та зберігання небезпечних речовин;</b></li> <li>- <b>Документація перевірок складських приміщень, герметичності підземних і наземних резервуарів, підземних трубопроводів;</b></li> <li>- <b>Інвентаризація небезпечних речовин:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ <b>Кількість, що зберігається, їх розташування;</b></li> <li>▪ <b>Схема виробничих потоків для речовин;</b></li> <li>▪ <b>Споживання в рік;</b></li> </ul> </li> <li>- Формуляри з даними по техніці безпеки для речовин, поводження з якими здійснюється на підприємстві;</li> <li>- Операційні інструкції, що мають відношення до природоохоронних питань:           <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Поводження з небезпечними речовинами та відходами;</li> <li>▪ Плани з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій, пов'язаних з розливами, витіканням, аваріями та протипожежними заходами, що пов'язані з небезпечними речовинами</li> </ul> </li> </ul>	<p>Надаються схеми, інструкції, текстова інформація, копії документів, статистична звітність, формуляри</p>

## Продовження додатку 1

Управління відходами	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Схема виробничої ділянки з позначенням місць тимчасового розміщення відходів і місць остаточного розміщення відходів;</li> <li>- <b>Дозвіл на тимчасове зберігання відходів , розміщення та обробку;</b></li> <li>- Документація щодо розміщення відходів</li> <li>- <b>Статистика щодо відходів за поточний і два попередні роки та концепція управління відходами (тип відходів, кількість).</b></li> </ul>	Надаються схеми, копії документів, текстова інформація, статистична звітність, товарно-транспортні накладні по вивозу відходів, накладні, договори
Азбест, озоноруйнуючі речовини, радіоактивні матеріали	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Інвентаризація азбест-вміщуючих матеріалів;</li> <li>- Дані про ПХБ (обладнання, що містить ПХБ, документація, розташування);</li> <li>- Перелік обладнання, що містить озон руйнуючі речовини (холодильні установки, кондиціонери та ін.);</li> <li>- Перелік обладнання, що містить радіоактивні матеріали;</li> <li>- Дозволи на використання радіоактивних матеріалів.</li> </ul>	Текстова інформація, копії документів
Забруднення ґрунтів та підземних вод	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Дослідження ґрунтів і підземних вод,</li> <li>- <b>Інформація про забруднені землі,</b></li> <li>- <b>Діяльність з рекультивациі.</b></li> </ul>	Результати досліджень, текстова інформація, копії документів
Шум та інші фактори фізичного впливу	
Дані моніторингу шуму.	Текстова інформація, протоколи вимірювань
Аварії на об'єкті екологічного аудиту, що мали шкідливі екологічні наслідки	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Інформація про екологічні наслідки аварії (неконтрольовані скиди, викиди, витікання забруднюючих речовин) та заходи щодо їх ліквідації.</b></li> </ul>	Текстова інформація, акти, накази та ін.
Співпраця з місцевими органами виконавчої влади, робота зі скаргами населення	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Листування з органами виконавчої влади і контролюючими органами (інспекціями, що здійснюють контроль за дотриманням екологічного законодавства);</b></li> <li>- <b>Реагування на скарги населення;</b></li> <li>- <b>Інформація про перевірки, приписи, штрафи та їх сплату.</b></li> </ul>	Листи, протоколи перевірок, приписи, скарги

Даний перелік є загальним для всіх об'єктів аудиту, тому не всі вищезазначені документи можуть мати відношення до конкретного об'єкту, на якому здійснюється екологічний аудит. Виділеним шрифтом позначені найбільш важливі документи, копії яких повинен надати представник об'єкту аудиту.

**ДОДАТОК 2**  
**ДОГОВІР №**  
**про проведення екологічного аудиту**

м. Одеса “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20 р.  
\_\_\_\_\_, що є платником податку на прибуток  
назва організації

на загальних умовах, далі – Замовник, в особі Директора \_\_\_\_\_,  
прізвище, ім'я та по батькові

діючого на підставі Статуту та письмової згоди власника об'єкту екологічного аудиту, з  
одного боку, та \_\_\_\_\_,  
назва організації

на прибуток на загальних умовах, далі – Виконавець, в особі Директора \_\_\_\_\_,  
прізвище, ім'я та по батькові

діючого на підставі Статуту, з іншого боку, разом іменовані Сторони, уклали цей  
договір про наступне:

**1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ**

- 1.1. Замовник доручає, а Виконавець бере на себе здійснення екологічного аудиту на підприємстві \_\_\_\_\_.  
назва підприємства
- 1.2. Екологічний аудит проводиться згідно з Технічним завданням на проведення аудиту, яке є невід'ємною частиною цього договору (додаток № 1)
- 1.3. Зміст та терміни виконання екологічного аудиту визначаються календарним планом (додаток 2).
- 1.4. Приймання та оцінка звіту про екологічний аудит здійснюються згідно з вимогами технічного завдання.

**2. ВАРТІСТЬ РОБІТ ТА ПОРЯДОК РОЗРАХУНКІВ**

- 2.1. За виконану роботу, згідно з договором, Замовник перераховує Виконавцеві відповідно до протоколу про договірну ціну (додаток 3).

---

сума цифрами та прописом

В т.ч. ПДВ (20%) \_\_\_\_\_

- 2.2. Оплата здійснюється одноразово після підписання акту здавання-приймання виконаних робіт.
- 2.3. Джерело фінансування (якщо оплата здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету).

**3. ПОРЯДОК ЗДАВАННЯ ТА ПРИЙМАННЯ РОБІТ**

- 3.1. Передавання оформленого в установленому порядку звіту про екологічний аудит здійснюється супроводжувальними документами Виконавця.
- 3.2. Після завершення робіт Виконавець представляє Замовнику акт здавання-приймання робіт в (*кількість примірників*) примірниках, Звіт про екологічний аудит в (*кількість примірників*) примірниках.

3.3. Замовник протягом \_\_\_\_ днів з дня одержання акта здавання-приймання робіт та Звіту про екологічний аудит, зобов'язаний направити Виконавцеві підписаний акт здавання-приймання робіт або мотивовану відмову від приймання робіт.

3.4. У разі мотивованої відмови Замовника сторонами складається двосторонній акт з переліком необхідних доробок та термінів їх виконання.

3.5. У разі дострокового виконання робіт Замовник має право достроково прийняти та оплатити роботи за фактично здійсненими витратами, у межах суми, передбаченої пунктом 2.1 цього договору.

#### **4. ОBOB'ЯЗКИ СТОPIН**

4.1. Замовник екологічного аудиту зобов'язаний:

- забезпечити своєчасне приймання та оплату виконаних робіт;
- надавати виконавцям екологічного аудиту наявну в нього інформацію, письмові чи усні пояснення щодо об'єкту екологічного аудиту;
- не допускати дій, спрямованих на примушування Виконавця до зміни форм і методів роботи чи висновків екологічного аудиту;
- забезпечити доступ на об'єкт екологічного аудиту та безпечні умови праці при перебуванні на території підприємства виконавців екологічного аудиту;
- забезпечити ознайомлення виконавців екологічного аудиту з правилами техніки безпеки при перебуванні на території об'єкту аудиту;
- виконувати інші дії, пов'язані з проведенням екологічного аудиту, відповідно до чинного законодавства.

4.2. Виконавець екологічного аудиту зобов'язаний:

- повідомити Замовника про всі виявлені в процесі проведення екологічного аудиту випадки порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, стандартів, норм, правил і відхилення від вимог щодо ведення звітності та її складання та відобразити цю інформацію у звіті про проведення екологічного аудиту;
- невідкладно інформувати про виявлену у процесі проведення екологічного аудиту загрозу аварійної ситуації керівника (власника) об'єкту екологічного аудиту, відповідні органи з питань охорони навколишнього природного середовища та Замовника;
- забезпечувати належне збереження та своєчасне повернення всіх документів, які одержані від власника об'єкту екологічного аудиту, Замовника та інших осіб для проведення екологічного аудиту;
- невідкладно інформувати Замовника про відомі йому причини, що унеможливають проведення чи продовження екологічного аудиту;
- дотримуватись встановлених законодавством та договором на проведення екологічного аудиту вимог щодо конфіденційності інформації, яка отримана, або стала йому відомою під час виконання цієї роботи;
- дотримуватись правил техніки безпеки при перебуванні на території підприємства – об'єкту екологічного аудиту.

## 5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

5.1. За невиконання або неякісне виконання обов'язків за цим договором Виконавець та Замовник несуть відповідальність згідно з діючим законодавством.

5.2. Додаткові, не встановлені законодавством, санкції за невиконання або неякісне виконання робіт та їх доопрацювання, на вимогу Замовника, здійснюється за рахунок Виконавця.

## 6. ІНШІ УМОВИ ДОГОВОРУ

Умови дотримання прав сторін на створювану технічну продукцію:

6.1. Власником звіту про екологічний аудит є Замовник.

6.2. У разі немотивованого розірвання договору з боку Замовника, Виконавцю сплачується вартість фактично виконаної роботи.

6.3. Усі спірні питання вирішуються в порядку, передбаченому чинним законодавством.

6.4. Інші умови на розсуд Сторін.

## 7. ТЕРМІН ДІЇ ДОГОВОРУ ТА ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ СТОРІН

7.1. Термін дії договору:

“ \_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року  
(початок)

“ \_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року  
(закінчення)

7.2. Адреси та банківські реквізити сторін

Виконавця:

Замовника:

До цього договору додається:

1. Технічне завдання на проведення екологічного аудиту;
2. Календарний план проведення екологічного аудиту;
3. Протокол погодження договірної ціни;
4. Калькуляція кошторисної вартості роботи.

Від Виконавця:

Директор

\_\_\_\_\_ (ПІБ)

м.п.

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Від Замовника:

Директор

\_\_\_\_\_ (ПІБ)

м.п.

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

ПОГОДЖЕНО

*Найменування Виконавця*

Виконавець

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_р.

м.п.

до договору  
№\_\_ від “\_\_” \_\_\_\_ 200\_р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

*Найменування Замовника*

Замовник

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_р.

м.п.

(ПБ)

(ПБ)

## ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ

на проведення екологічного аудиту

за договором № \_\_\_\_ від " \_\_\_\_ " \_\_\_\_\_ 20\_ року

1. Замовник екологічного аудиту: *(повна назва)*.
2. Об'єкт екологічного аудиту: *(повна назва)*.
3. Виконавець екологічного аудиту: *(повна назва)*.
4. Підстави для проведення екологічного аудиту:  
Договір із Замовником аудиту.
5. Екологічний аудит підприємства провести у відповідності до наступних критеріїв: вимоги Законів України „Про охорону навколишнього природного середовища”, „Про охорону атмосферного повітря”, „Про відходи”, „Про об'єкти підвищеної небезпеки”, Земельний кодекс України, Водний кодекс України (До критеріїв екологічного аудиту можуть належати також інші вимоги, визначені законодавством).
6. Основні вимоги до виконання роботи:
  - 6.1. Провести системне незалежне оцінювання об'єкта екологічного аудиту для встановлення відповідності визначених видів його діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім природним середовищем та інформації з цих питань критеріям екологічного аудиту. Для цього:
    - 6.1.1 Зібрати достовірну інформацію про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту;
    - 6.1.2 Дати характеристику фактичного стану об'єкта екологічного аудиту;
    - 6.1.3 Зазначити основні характеристики впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;
    - 6.1.4 Вказати вимоги та додаткові обмеження природоохоронного законодавства до користування об'єктом екологічного аудиту;



- 6.1.5 Встановити відповідність об'єкта екологічного аудиту до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища та інших критеріїв екологічного аудиту;
- 6.1.6. Надати вичерпний перелік відомостей про відповідальність за шкоду, завдану навколишньому природному середовищу внаслідок господарської діяльності об'єкту аудиту до проведення його приватизації;
- 6.1.7. Оцінити ефективність, повноту і обґрунтованість заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту;
- 6.1.8. Оцінити ефективність та достатність природоохоронної діяльності об'єкту екологічного аудиту;
- 6.1.9. Оцінити ефективність системи управління навколишнім середовищем на об'єкті екологічного аудиту;
- 6.1.10. Зазначити стан природоохоронного обладнання та споруд, зокрема, час встановлення, амортизацію, придатність для подальшої експлуатації;
- 6.1.11. Надати відомості про сплату екологічних зборів і платежів, включаючи стан та можливості їх сплати та заборгованість;
- 6.1.12. Надати інформацію про збитки, заподіяні навколишньому природному середовищу.
- 6.1.13. Зазначити стан статистичної та іншої звітності з охорони навколишнього природного середовища на предмет відповідності її фактичним екологічним показникам;
- 6.1.14. Оцінити повноту відображення екологічних характеристик об'єкта екологічного аудиту в наявній документації;
7. За результатами зібраних доказів оформити результати екологічного аудиту та надати Замовнику у формі звіту про екологічний аудит.
8. Звіт про екологічний аудит є власністю замовника і підставою для прийняття ним відповідних рішень.

від "Виконавця"

від "Замовника"

" \_\_\_ " \_\_\_\_\_ 20\_ р.

" \_\_\_ " \_\_\_\_\_ 20\_ р.

### КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ

за договором № \_\_\_\_\_ від “\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 200\_ р.

№ з/п	Найменування робіт (етапів)	Строки виконання (початок та закінчення)	Обсяг фінансування (грн.)	Очікувані результати
1	2	3	4	5
	„Проведення екологічного аудиту”	**.***.200_- **.***.200_	*****	Звіт про екологічний аудит/Висновок екологічного аудиту

Від виконавця:

Від Замовника:

Керівник групи з екологічного аудиту

Уповноважена особа Замовника

\_\_\_\_\_ (ПІБ)  
“\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 200\_ р.

\_\_\_\_\_ (ПІБ)  
“\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 200\_ р.

Директор

\_\_\_\_\_ (ПІБ)  
“\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 200\_ р.

**ПРОТОКОЛ**  
**погодження договірної ціни на проведення екологічного аудиту**  
**за договором № \_\_\_\_\_ від “\_\_” \_\_\_\_ 200\_ року**

\_\_\_\_\_, далі – Замовник,  
назва організації

в особі Директора \_\_\_\_\_,  
прізвище, ім'я та по батькові

діючого на підставі Статуту, з одного боку, та \_\_\_\_\_,  
назва організації

далі – Виконавець, в особі Директора \_\_\_\_\_,  
прізвище, ім'я та по батькові

діючого на підставі Статуту, з іншого боку, разом іменовані Сторони, засвідчують про досягнення Сторонами угоди, що договірна ціна на проведення екологічного аудиту складає:

\_\_\_\_\_ ( \_\_\_\_\_ ) гривень.  
(сума цифрами та прописом)

що разом з ПДВ (20%) – \_\_\_\_\_ ( \_\_\_\_\_ ) гривень складає суму:

\_\_\_\_\_ ( \_\_\_\_\_ ) гривні.  
(сума цифрами та прописом)

*Цей протокол є підставою для проведення взаємних розрахунків і платежів між Виконавцем і Замовником.*

Від Виконавця:  
Директор

Від Замовника:  
Директор

м.п. \_\_\_\_\_ (ПІБ)  
“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_ р.

м.п. \_\_\_\_\_ (ПІБ)  
“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_ р.

Головний бухгалтер

Головний бухгалтер

\_\_\_\_\_ (ПІБ)

\_\_\_\_\_ (ПІБ)

Додаток  
4  
до договору  
№ \_\_ від  
“ \_\_ ” 200\_р.

**Назва Виконавця**

**КАЛЬКУЛЯЦІЯ КОШТОРИСНОЇ ВАРТОСТІ РОБОТИ**  
**Проведення екологічного аудиту підприємства**  
**за договором № \_\_\_\_\_ від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_ року**

№ п/п	Найменування статей витрат	Усього (тис. грн.)
1.	Витрати на оплату праці	
2.	Відрахування на соціальні заходи	
3.	Матеріали	
4.	Витрати на службові відрядження	
5.	Накладні витрати	
6.	Інші витрати	
7.	Витрати на роботи, які виконуються сторонніми організаціями	
8.	ПДВ 20%	
9.	Кошторисна вартість (договірна ціна)	

Від Виконавця:  
Директор

Від Замовника:  
Директор

\_\_\_\_\_  
м.п. (ПБ)

\_\_\_\_\_  
м.п. (ПБ)

Головний бухгалтер  
\_\_\_\_\_  
“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_р. (ПБ)

Головний бухгалтер  
\_\_\_\_\_  
“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 200\_р. (ПБ)

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни “Екологічний аудит». Спеціальність 101 «Екологія», освітньо-професійна програма „Екологічний контроль і аудит”./ст.викладач кафедри екологічного права і контролю Тимошук М.О. – Одеса, ОДЕКУ, 2020р., 29 с., укр..мова.

Підписано до друку  
Умовн. друк. арк..

Формат 60 x 84/16  
Тираж

Папір офс.  
Зам. №

---

Одеський державний екологічний університет,  
65016, м. Одеса, вул. Львівська, 15

---